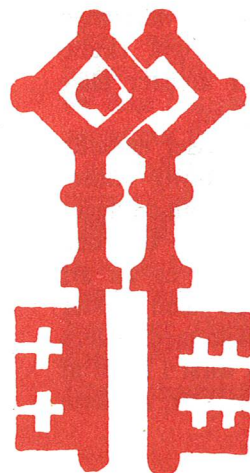
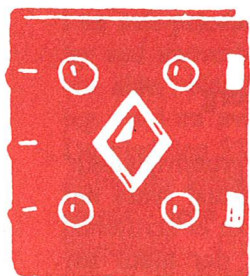

RE-FORMATIO

MEDDELELSER OM KIRKELIG FORNYELSE

4 / september 1995

ISSN 0903-6113

TO SMÅ BØNNER VED ALTERGANG:

Herre Jesus Kristus,
lad modtagelsen af dit legeme og blod,
som jeg uværdige agter at nyde,
ikke vorde mig til dom og fortabelse,
men for din kærligheds skyld
tjene mig
til sjæls og legems styrkelse og lægedom,
du, som med Faderen lever og regerer
i Helligåndes enhed,
Gud fra evighed til evighed. Amen.

Herre, jeg er ikke værdig,
at du skal gå ind under mit tag;
men sig kun et ord,
så bliver min sjæl helbredt.
(Jvf. Matt. 8,8)

Gengivet efter Dansk Messebog s.151.

TO HELT FORSKELLIGE NADVERSYN I SAMME KIRKE!

af pastor emeritus Poul Ulsdal, Esbjerg

For et års tid siden kom jeg i forbindelse med et familiebesøg til at deltage i søndagsgudstjenesten i en mig helt fremmed kirke. Her kom jeg til at opleve, hvordan den mig helt ukendte præst "celebrerede" en altergang, som jeg aldrig havde set magen til i vores kirke. Ritualet bestod kun af to dele: Fadervor og oplæsning af indstiftelsesordene! Der blev intet sagt i forbindelse med uddelingen, og der var ingen "bortsendelsesord". Der var heller ingen salmer eller vers, der angav, hvad meningen var med denne handling. Der var heller intet i dagens tekster eller prædiken. Bag efter kom jeg til at tænke på de i en luthersk kirke så centrale ord, der ved en "normal" altergang gentages under uddelingen: "Dette er ...". I kirken den dag ville det have været naturligt, hvis nogle havde spurgt: "Hvad er dette?". For en kirkefremmed ville det sikkert forekomme at være en uforklarlig "happening".

Men et så "barberet" nadverritual er godkendt som en alternativ mulighed i de fra advent 1992 autoriserede gudstjenestebøger - i hvert fald i "Tillægget". Det forlyder dog, at et "ritual" af lignende art "illegalt" har været brugt længe af en

del af vor tids "grundvigianske" præster. Til dette ritual synes der at være knyttet - ikke et skriftemål i en af de former, der hidtil har været brugt i vores kirke, men en helt ny opfindelse, der kaldes "forudgående absolution". Her har præsten "magt og myndighed" til at sige uden nogen "forudgående syndsbe-kendelse" eller andet udtryk for anger: "På hans ord, som har døbt dig, tilsiger jeg dig alle dine synders nådige forladelse i Faderens og Sønnens og Helligåndens navn." Dette ritual benyttedes også den dag. I en bykirke har jeg oplevet den samme "generalabssolution" inden altergangen - med denne tilføjelse: "Det gælder også alle jer, der sidder i kirkebænken!". Her kunne ingen blive fri for at være med - selv om der blandt de mange dåbsgæster den dag også skulle være nogle, der var ateister eller udmeldt af Folkekirken.

Denne opfordring passer egentlig meget fint, er en naturlig konsekvens, for bag det alt sammen ligger en helt moderne "lære" om den hellige nadver: at den er en art fortsættelse af, hvad man kalder "Jesu måltidsfællesskab med toldere og syndere." Det er først i løbet af den sidste menneskealder, at dette

"nadversyn" langsomt har bredt sig i vores kirke. Men det er efterhånden blevet så selvfølgelig for mange præster, at man engang kunne læse i en avis-prædiken, at "når vi knæler ved nadverbordet, er Jesus ved vor side." Knælende? Sidst mødte jeg det i en avisartikel i Kristeligt Dagblad den 27. april 1994, skrevet af biskop Johannes Johansen, Helsingør - igen som noget helt selvfølgelig: " .. i nadveren, hvor han spiser og drikker med dem, som han engang holdt måltid med, toldere og syndere ..." Trods det ubehjælpelige sprog er det nye nadversyn klart fremstillet: Det er Jesus, der spiser sammen med os, når vi går til alters, som han engang i sit jordeliv spiste sammen med "toldere og syndere". En mere radikal, men egentlig logisk konsekvens af dette syn møder man hos visse præster, der taler om, at ethvert måltid egentlig er en "nadver", for her er det også syndere, der samles, og dem er Jesus jo altid nær!

Om dette nadversyn kan man vist roligt sige, at det indtil udgivelsen af disse gudstjenestebøger har været totalt ukendt i noget evangelisk-luthersk kirkesamfunds liturgi. Heller ikke i nogen af vor kirkes nadversalmer findes det - ikke engang i det nyligt udkomne officielle salmebogstillæg! Det var dog meget nær ved at blive "kanoniseret" i "Forslag til alterbog" fra 1985. Her kunne man finde en nadverbøn, hvor der skulle bedes sådan til Kristus: "Gå til bords med os ..." Her er nadveren ikke mere "Her-

rens bord", som det har været benævnt i kirken siden Nye Testaments tid, men vort bord, hvor vi beder Kristus være vor gæst. Heldigvis blev denne "liturgiske skikkelse" af det her omtalte syn ikke autoriseret! At ideen overhovedet kunne dukke op, skyldes måske, at det engang mest benyttede nadvers i dag næsten er gået af brug. Det er DS 421, der slutter således: "... at jeg i dag din gæst må være."

Hvad er egentlig det bibelske belæg for dette nye syn på den hellige nadver, at den - for at nævne "lære-udsagnet" endnu engang - er "en fortsættelse af Jesu måltidsfællesskab med toldere og syndere?"

Reelt bygger det kun på eet eneste sted i Ny Testamente, nemlig hos Math. 9,11-14 og i parallellerne hos Mark. 2,15-17 og Luk. 5,30. Uden at benægte, at der her udtrykkes en generel opfattelse hos Jesu fjender, er dette dog en uhyre svag bibelsk begrundelse for et i hele kirkens historie ukendt syn på den hellige nadver. Men dette synes altså nu at være officielt godkendt i Folkekirken, siden der ligefrem er lavet en særlig liturgi dertil. Alt, hvad der hidtil i alle kirker har været dele af nadverliturgien, må her nødvendigvis udelades - sammen med de gamle salmevers - for det modsiger alt for tydeligt den nadver, som disse præster "afvikler" - som en gudstjeneste engang blev omtalt i et referat i Kristeligt Dagblad.

At den hellige nadver er for "toldere" og alle andre syndere, har selvfølgelig altid hørt til kirkens

lære. Alle nadverkollekter og nadversalmer vidner derom. I DS 420, "Jesus Kristus er til stede", bearbejdet af Luther, siges det f.eks., at det netop hører til en "værdig altergang" at vide sig som en synder, der beder om Guds "forbarmelse".

At dette nadversyn har fået indgang i vores kirke, er sikkert en af konsekvenserne af den såkaldte "folkekirkelige theologi." Det er noget af den svenske biskop Billings kirkesyn, der i en lignende udgave hos den danske præst Morten Pontoppidan og især forkyndt i professor P.G. Lindhardts skrifter har været den store fristelse for mange præster under de sidste 10-års sekularisering og afkristning. Efter dette syn er alle og forbliver alle kristne på grund af barnedåben alene, uafhængigt af nogen tro. Næsten automatisk er dette ofte blevet til en forkyndelse af, at alle er Guds børn blot, fordi de er skabt af Gud.

At der her er meget stor afstand fra de hidtil gældende nadverritualer fra 1912, kan enhver forvisse sig om ved at slå op bag i Salmebogen. Men i dag kan man i mange kirker opleve en nadverliturgi, hvor afstanden til den "ny-opfundne" er langt større; man finder den i de gudstjenestebøger, der nu er autoriserede i Folkekirken. Det er den, der i dag fejres i alle lutherske kirker - og som med visse afbrydelser har været fejret siden reformationen og i store træk i hele den vesterlandske kirke siden oldkirken, ja næsten siden den efter-apostol-

ske tid.

Til det nadversyn, der ligger bag denne liturgiske dragt, passer også hver eneste af vore nadversalmer. Her er der ikke tale om vort bord, hvor vi indbyder Kristus til at komme og være "ved vor side". Nej, det er Herrens bord, hvor Han "est på", som Kingo, den lutherske ortodoksis salmedigter udtrykker det i sin nadversalme, "O, Jesus på din alterfod" - DS 427. D.v.s. sådan stod der i vores forrige salmebog; i den nye er dette blevet "bortcensureret", fordi det var for luthersk, og erstattet med ordene "bordet med Guds gaver på."

Til dette nadversyn er det bibelske belæg, som alle ved, i første række beretningen om nadverens indstiftelse, som den findes i de tre første evangelier og bekræftes af apostelen Paulus i 1. Kor. 11,23 flg. og 10,16 flg. Det var et måltid, som Jesus havde glædet sig "hjerteligt" til, og som han f.eks. iflg. Luk. 22,8-15 havde forberedt i alle enkeltheder. Her var gæsterne en ganske bestemt kreds - syndere som alle andre, men dog hans udvalgte apostle, de samme, som han mødtes med den første påskedag. Siden sendte han dem "ud i al verden" med hans mandat til at "gøre alle folkeslag til hans disciple" og med løftet om hans nærvær "alle dage indtil verdens ende." Ingen af kvinderne i hans følge var med til dette måltid, ikke engang hans jordiske mor, Jomfru Maria. Heller ingen af hans særlige venner, men kun "de 12" - svarende til den gamle pagts

12 stammer. Det var dem, der fik befaling til at "gøre dette til hans ihukommelse": tage, velsigne, bryde og uddele til syndere. Og sådan er stort set sket uafbrudt i Herrens kirke til denne dag.

Sådan er med et udtryk, som også Luther brugte meget, kirkens "allerehelligste sakramente" blevet "forvaltet", "fejret", "celebreret". Med denne liturgi begynder man, som man altid har gjort i kirken, med den store lovprisning, f.eks. indledt med: "Opløft eders hjerter til Herren, lad os prise hans navn!" Med Luthers ord i den førnævnte nadversalme: "Først skal vi Gud Fader prise." Det var så væsentligt, at nadveren snart fik givet navnet "eukaristi", taksigelse. En lovprisning for skabelsens herlighed, en takkende ihukommelse af frelsens under, forsoningen ved Kristi kors og modtagelsen af dette offer "i og med og under" det indviende brød og vin. Med afdøde professor, dr.

theol. Regin Prenters udtryk er den hellige nadver "Golgataofrets evige nærværelse i kirken". ("Skabelse og Genløsning" side 515.). Derfor er bønnen til Gudslammet, der bar alverdens synder, nærmest uundværlig i denne nadverfejring. Selvfølgelig finder vi også ordene fra 1912-ritualet, der lød ved den første nadver i Jerusalem: "Velsignet være han, som kommer i Herrens navn" og hosianna-råbet fra palmesøndag.

Jeg har haft den store lykke i store træk at kunne benytte denne nadverliturgi i det meste af mit liv som præst. I begyndelsen skete det efter det højmesseforslag, som "Samfundet Dansk Kirkesang" offentliggjorde i årsskriftet 1943. Efter sigende er det i første række udarbejdet af afdøde professor, dr.theol. K.E. Skydsgaard. Senere benyttede jeg den tilsvarende liturgi fra Prøveritalbogen af 1963 - den der 29 år senere blev autoriseret fra advent 1992.

HELLIGE VIDNER

Den 14. september:

OPHØJELSEN I ALVERDEN AF DET DYREBARE OG LEVENDEGØRENDE KORS

Da Constantin den Store gjorde sig rede til at marchere mod Rom for at gå imod sin modpart, Maxentius, der rådede over i høj grad overlegne styrker, så han en nat det levendegørende korsens tegn vise sig for ham i lysende skikkelse på himmel- en, omgivet af en indskrift: "Ved

dette tegn skal du sejre". Da lod han sine faner pryde med korsens tegn og gik af med en strålende sejr, der satte ham i stand til at tage magten i hele den romerske verden og sikre kristendommens sejr.

Det tyvende år i sin regering (326)

sendte Constantin sin moder Helene til Jerusalem for dér at ære de hellige steder, genfinde beliggenheden af den hellige grav og korset, som arbejder med byudvidelse, der var udført under Hadrian, havde skjult under murbrokker. Takket være oplysninger, der var gået i arv ved mundtlig overlevering, genfandt den hellige Helene det dyrebare sejrstegn tillige med de to kors, hvorpå de to røvere havde været hængt, samt de tre søm, som havde tjent til at fastgøre Frelserens levendegørende legeme. Men dronningen var i forlegenhed over ikke at kunne finde ud af, hvilket kors der var Kristi. Helbredelsen af en døende kvinde ved berøring med det hellige træ gjorde det muligt for patriarken af Jerusalem, Makarios, at kende det; thi de to andre kors bevirkede intet under. Dronningen og hele hoffet ærede da det hellige kors og favnede det fromt. Folket, der var talrigt samlet på

stedet, ønskede også at få del i denne nåde, eller i det mindste at se redskabet for vor forløsning, så levende var deres kærlighed til Kristus. Da gik patriarken op på ambonen, og med korset i begge hænder hævede han det højt i alles påsyn, medens skaren råbte: Kyrie eleison.

Siden den dag har derfor de hellige fædre beskikket at hvert år ihukomme ophøjelsen af det dyrebare kors i alle kirker, ikke alene til ihukommelse af denne begivenhed, men også for at vise, at dette skændselsredskab er blevet vor stolthed og glæde. Ved at genkalde patriarkens bevægelse og opløfte korset mod de fire verdenshjørner under sangen "Kyrie eleison" viser de kristne i dag, at ved at stige op på korset har Kristus villet forlige alle ting i sig, forene alle skabningens yderste grænser, det høje og det dybe, i sit legeme, for at tilstede os at få adgang til Faderen.

7. november (i Vesten)

DEN HELLIGE WILLIBRORD,

FØRSTE BISKOP AF UTRECHT OG HOLLANDS APOSTEL

Bebudet for hans moder ved synet af et vidunderligt lys blev Willibrord født omkring 638 i kongeriget Northumberland i Nordengland. Fra syvårsalderen blev han anbragt i abbediet Rippon under Sanct Vilfrids ledelse. Da han blev munk, senere præst, udmærkede han sig ved sine forstandsevner og sin iver i de asketiske øvelser. I tyveårsalderen tog han til Irland - helgenøen

- tiltrukket af Sct. Egberts ry, og tilbragte dér tolv år i studium og bøn. Da Egbert brændende ønskede omvendelsen af de endnu hedenske folkemængder, som befolkede Frislands kyst og landet omkring Rhin-deltaet, benyttede han frankernes erobring af disse egne til at sende Willibrord og tolv andre munke på mission, i 690. Efter at have fået velsignelse af paven i Rom udbred-

te den glødende missionær evangeliets lys i Holland og Zeeland, ledsaget af mange undere, som viste disse vilde folk, at Guds nåde var med ham. Da han som følge af en anden rejse til Rom blev biskop, op slog han sin residens i Utrecht og fortsatte sine missionsrejser længere mod nord. Trods hertugen Radbords hårdnakkede fastholden ved afgudsdyrkelsen og troldoms-kunsterne, opnåede Willibrord at omvende et stort antal af hans undersåtter og nåede til Danmark, hvor den grusomme Ongerd regerede. Dér kørte han fast, da han

EN LILLE BEMÆRKNING OM HELGENHISTORIER.

Hvis man slår de syv sover eller Jomfru Marias Hensoven op i verdslige bøger, får man at vide, at disse overleveringer kun kan spores til 2-300 år senere end det, de beretter om. Dermed er i et snuptag troen udslukt hos de fleste. Men man må ikke lade sig gå på af, at dette jo er videnskabens metode: at registrere, hvor langt man kan finde belæg. Men dette modbeviser ikke, at der kan være en overlevering, hvor kildematerialet ikke kan gås efter (måske som resultat af forfølgelsestider). Troen mister man kun, hvis man samtidig er offer for en gudløs filosofi, der a priori benægter undere, opstandelse, sjæl, Himmel, ja Gud selv.

Men også en anden, mindre grov, men dog farlig forvildelse kan spille ind. Hvis nogen ikke kender Kirkens tradition, men kun har hørt og læst ensidige theologiske afvige-

fandt hjerterne hårdere end sten, og kunne ikke fravriste hedenskabet mere end tredive børn, som han døbte og tog med sig på tilbage-rej-sen. På rejsen over øerne Fositeland og Walcheren kæmpede han hårdt med afgudsreligionerne og pådrog sig herskerens vrede og afgudspræs-ternes uforsonlige had.

Sanct Willibrord døde i fred i 739 og blev begravet i abbediet Ester-nac (Trier Bispedømme), som han havde grundlagt og ledet til sine sidste dage. Da udbredte hans jordiske levninger en himmelsk duft.

re, kan de få sager, som hører sam-men, sat op imod hinanden, f. ex. Kristus og hans egen moder, så de i iver for "det rene evangelium" gør helgenskaren, der er følgen af Kristi og den Hellig Ånds gerning i og med mennesker, mærkelig uvirkelig.

Læg alle disse ødelæggende tanker til side (jeg veed, hvor vanskeligt det er, når I bestandig bombarderes med dem), læs disse historier, som er Kirkens egne, med troens blik - det er fortsættelsen af de bibelske undere, beretninger om Kristi sejr i mennesker over ham, der ellers ved frygt holder dem under dødens vælde (jvf. Hebr. 2, 14-15): Se, hvordan de hellige arbejdede, og udgangen på deres tro! Og se, hvilken vidunderlig verden der åbner sig, en "Vej, som verden ikke kender!"

Munken Fotios
(Ole Frederik Stjernfelt).

SANKT CLAUS AF KIEL

Prædiken ved Kirkelig Fornyelses Landskonvent 1995

af pastor Jais H. Tinglund, Farsø.

Tekster: Hebr. 13,7-16 og Matt. 7,12-19.

Det har altid forekommet mig ganske rimeligt, at Kirkelig Fornyelses landskonvent fandt sted på Kristi Himmelfartsdag og dagene derefter. For højkirkelighed er Kristi Himmelfartsfromhed. Ikke ensidig optagethed af Guds Søns stedfortrædende straffidelse, ej heller ren triumfalistisk optagethed af sejr over synd og død, ej heller sværmerisk pinsereligion, optaget af sære fænomener, som med større eller mindre ret kan betegnes som Guds Ånds gerning. Højkirklighed er og bør være Kristi Himmelfartsfromhed, optaget af det hele Evangelium om Guds Søn som korsfæstet for vore synder, oprejst til vor retfærdighed og opfaret til almagts trone, hvorfra Han til enhver tid er nærværende i sin menighed og indblæser den sin Hellige Ånd. Et helt Evangelium, Kristi Himmelfartsfromhed.

I år faldt Kristi Himmelfarts Dag på den 25. maj. Og havde vi ikke på den dag i år været optaget af at fejre Kristi Himmelfart, kunne vi have brugt dagen på at fejre det, som i Dansk Tidebog kaldes "mindet om en bekender, som ikke var martyr". Vi kunne passende have fejret mindet om Sankt Claus. Hermed tænker jeg ikke på Ruslands nationalhelgen og sømændenes og

børnenes skytshelgen Sankt Nikolaus, i den engelsktalende verden kendt som Sankt Claus og herhjemme vel nok bedst kendt som julemanden. Nej, jeg tænker på den Sankt Claus, som almindeligvis kendes under navnet Claus Harms. Ikke Holmens provst, men Sankt Claus af Kiel, hvis 217. fødselsdag vi kunne have fejret i forgårs.

Sankt Claus fødtes 25. maj 1778 som søn af en from møllerfamilie. Familien var ikke udpræget velbeslået, og derfor varede Claus' skolegang i første omgang kun ved, indtil han var fyldt 13 år. Seks år senere døde faderen, møllen blev solgt, og det blev muligt for Claus at tage studentereksamen og siden theologisk embedseksamen. Efter nogle år som huslærer blev han diakon i Lunden, siden ærkediakon i Kiel. I 1834 afslog han et kald til at overtage det professorat i Berlin, som var blevet ledigt ved Schleiermachers død. Året efter blev han provst og førstepræst i Kiel. Han søgte og fik i 1849 sin afsked, deprimeret efter sin hustrus død, men fortsatte i øvrigt lejlighedsvis med at prædike, indtil han i 1855 efter al sandsynlighed indgik til saligheden.

I sin studietid havde han været stærkt optaget af Schleiermacher.

Men hans søgen efter den ægte germanske ånd, som tysk religion jo helst skulle være en refleksion af, tvang ham til at læse Luthers skrifter, og igennem det studium blev han grebet af Evangeliet. Så stærkt er nemlig ordet om korset, Guds kraft til frelse, at selv den, der blot søger efter den germanske ånd i en længst hedengangen theologs efterladenskaber, risikerer at blive grebet og overvundet, når han derigennem bliver konfronteret med Evangeliet om Guds kærlighed i Kristus. Således blev Claus Harms en af de ledende skikkelser i den konfessionelle lutherdoms genopvågnen i Tyskland. Hans forkyndelse samlede store skarer, og hans pastoraltheologiske skrifter blev udbredt og værdsatte. Blandt dem, som lod sig inspirere og præge af hans sakramentale og evangeliske orientering kan nævnes vor egen N.F.S. Grundtvig.

Først og fremmest blev Claus Harms kendt, da han ved reformationens jubilæet i 1817 genudgav Luthers 95 teser imod afladshandelen sammen med 95 andre teser, forfattet af Claus Harms selv. I disse teser gik Claus Harms til angreb på den preussiske union, en lov til forening af lutherske og reformerte, som netop var under gennemførelse i Preussen, og som forbød lutheranere at udtrykke deres tro på Kristi nærvær i sakramenterne og på sakramenternes virkningsfuldhed. I stedet fik de preussiske lutheranere påtvunget de reformertes udtryksformer og dermed deres lære om,

at sakramenterne ikke er andet end blotte og bare påmindelser om, hvad Jesus har sagt og gjort.

Noget sådant måtte Claus Harms reagere på. For han så, at det at fornægte sakramenternes reelle virkekraft som kanaler for Guds nåde, at tage sakramenterne fra menighederne, det var et entreprenørarbejde af uhyre omfattende karakter; det svarede til at rykke Kirken op fra dens klippegrund og flytte den og plante den på en grund af sand. Også selv om man formelt fastholdt læren om retfærdiggørelse ved tro alene. For Evangelium uden sakramenter, det er sandgrund. Ikke af blødt, dansk strandsand. Mellemøstligt sand, som er tæt sammenpresset og brændt af solen, så det til forveksling ligner klippegrund, men som ikke står sin prøve, når det virkelig gælder. For så længe der læres om en tro uden sakramenter, bliver frelsen i sidste instans noget, der afhænger af os selv. Hvis ikke den korsfæstede, opstandne og himmelfarne Kristus selv er den, som kommer til os med frelsen, bliver frelsen i sidste ende en frelse, som vel er fuldbragt i og med Kristi forsoningsdød, men som vi selv må erobre og gribe om, for at den kan komme os til gode.

Dermed er frelsen gjort afhængig af, om vi på rette måde formår at gribe om den, om vor tro slår til, eller vi på den yderste dag skal høre den dom af vor Herres mund, at vi ikke har gjort os tilstrækkelige anstrengelser, at den tro, som vi fik manet frem, ikke var tro nok. Frel-

sen er afhængig af os selv. Og dermed hviler den på en sandgrund.

Derfor måtte Claus Harms gå imod den preussiske union. Derfor måtte han værne om troen på sakramenternes virkekraft og gyldighed. For den kamp var en kamp for, at Kirken og den enkelte kristne måtte bevares på klippegrunden. Det var en kamp for selve Evangeliet.

Dette var hans kamp. Og det må stadig være målet for vor indsats i den lutherske kirke og i Fællesskabet Kirkelig Fornyelse. At ikke blot Kirken må bygge sin lære, men også den enkelte kristne sin tro på klippegrunden, på Kristus selv. At frelsen er Kristi gerning alene, som Han bringer til os og skænker os som et fuldbragt værk. At det ikke kommer an på vor vilje og anstrengelse, men på Gud, som viser barmhjertighed.

Lad os, som ret er på mindedage, takke Gud for Sankt Claus af Kiel og for alle dem, som er gået forud

og har været til velsignelse i deres tid, og dem fra hvem velsignelse er blevet rakt også til kommende slægter, dem, som har været medvirkende til, at Evangeliet er blevet bevaret rent og kan høres den dag i dag. Lad os takke Gud ved til enhver tid i tilbedelse og prædiken, i sang og vidnesbyrd, at søge vor tilflugt i den tro, som engang er overgivet de hellige, og som Gud af sin store nåde har bevaret indtil den dag i dag. Og lad os takke Gud ved at bringe Ham lovprisningsoffer, nemlig frugt af læber, som bekender Hans navn. Lad os takke Gud ved fortsat at bygge vort liv, vort virke i denne verden og vort håb om frelse alene på den klippegrund, som er lagt, nemlig Kristus selv som den i hvem alle Guds gaver rækkes os.

Lovet være Gud, vor Herres Jesu Kristi Fader, som i sin store barmhjertighed har genfødt os til et levende håb ved Jesu Kristi opstandelse fra de døde.

BREV FRA PAULUS-SYNODEN I FINLAND

Ved pastor Olav Fog, Blåhøj.

Som det fremgår af Re-formatio nr.3/95, har den lettiske kirke med Janis Vanags valg til ærkebiskop i 1993 annulleret kirkens tidligere beslutning om at ordinere kvinder til præsteembedet. Den lutherske kirke i Letland er således den første kirke, som efter sine udskejelser

er vendt tilbage til kirkens normale ordinationspraksis, at embedet er forbeholdt mænd.

Dette har naturligvis skabt vrede og frustration hos de mest fanatiske af de kvindeordinerende lutherske kirker - også hos Det lutherske Verdensforbund (LVF). Denne kir-

kepolitiske organisation, for hvem nogle menneskeudtænkte såkaldte menneskerettigheder af hensyn til FN og verdensopinionen vejer tungere end Herrens bud og hans kirkes apostoliske ordninger, har gennem sin generalsekretær Ishmael Noko betegnet den lettiske kirkes holdning som apartheid. Noko har også udtalt, at "der vil opstå en situation af status confessionis, såfremt de, der afviser at ordinere kvinder, gør det under henvisning til kønsspørgsmålet, - fordi de pågældende er kvinder, - og derfor gør dette til et trosspørgsmål". Han tænker slet ikke på, at hvis han lader lighedsideologi og diskriminationstanker være trosgrundlag, er det ham, der forlader den kristne bekendelse og skaber en situation af status confessionis. Ordination af kvinder er og bliver et kætteri.

Også domprovst Karsten Nissen, der er dansk medlem af LVF's råd og formand for programkomitéen for Mission og Udvikling, har været på krigsstien. Det var han i et indlæg i Kristeligt Dagblad d. 15. juli d.a., kaldet "Kvindelige præster og apartheid". Der er således lagt op til et større angreb på ærkebiskop Vanags fra andre lutherske kirker og fra LVF. Kan man ikke overtale ham, kan man bl.a. forsøge at omstøde valget af ham. Ak ja, det er svært at godtage medskyldiges omvendelse! Selve deres eksistens underminerer egen position!

I denne situation har vi i FKF modtaget nedenstående brev fra Paulus-Synoden i Finland (den

finske bekendelsesbevægelse), rettet til alle bekendelsesbevægelser i Norden, Tyskland og i USA.

Kære venner i Jesus Kristus!

Alle steder fra i verden har vi hørt om et omfattende angreb mod ærkebiskop Janis Vanags. Nu vil vi i Paulus-synoden gerne tilkendegive, at vi står bag ham.

Vi kender ham godt. Ærkebiskop Vanags er allerede i gang med at lede den lettiske ev.-luth. kirke i bundetheden - som den også rent kirkehistorisk er det - til den hellige Skrift og den lutherske bekendelse. Derfor har han bekendtgjort, at han aldrig vil ordinere en kvinde til præst. Ligeledes har han pointeret, at nadverbordet ikke er såkaldt "åbent". Han har bl. a. forkastet praktiserende homofiles deltagelse i nadveren. Således har han også prædikeret, at offentlige synder skal bekendes.

Vi fik et meget fint indtryk af ærkebiskop Janis Vanags undervisning og andre aktiviteter, da han besøgte vor finske kirkes konfessionsbundne organisation - Paulus-synoden - ved påsketid 1995. Han klargjorde også, hvorledes han til dels accepterer Porvoo-dokumentet.

Vi anser dette dokument for helt at være af sekundær betydning. Vi håber, alle kræfter vil stå bag ærkebiskop Vanags, når det Lutherske Verdensforbund og dets formand Ismael Noko vil prøve på med forskellige metoder at udskifte ærkebiskoppen i den evangelisk-luth-

erske kirke i Letland.

Helsinki 15.7.1995

Deres hengivne

Sakari Korpinen

pastor, lic. Theol

pastor primarius i Paulus-synoden

Apollonk. 4 A 4

00100 Helsinki, Finland

I blandet KIRKELIG INFORMATION nr 3/95 har jeg i en kommentar, som interesserede henvises til, nærmere behandlet det lettiske spørgsmål. Vi vil i FKF naturligvis stå bag ærkebiskop Janis Vanags i hans afvisning af ordination af kvinder og give ham al vor støtte.

BOGANMELDELSE

ved pastor Frede Møller, Hinge

POUL ULSDAL. I KIRKEKAMPENS TEGN.

Erindringer fra et præsteliv.

Lohses Forlag. 203 sider. Pris 198 kr.

Der er god grund til at rette en varm tak til Lohses Forlag, som har været villig til at udsende Poul Ulsdals erindringer! Da bogen udkom sidste år, læste jeg den med det samme og var begejstret. Da jeg fornylig blev bedt om at anmelde bogen her i Re-formatio, tog jeg den så lige én gang til og løb den igennem, og det slog mig: Hvor kan den mand dog skrive! Alene af den grund er det en fornøjelse at læse hans erindringer!

Men det er det rigtignok også på grund af bogens indhold. På en fin, varm måde begynder Ulsdal med barndoms- og ungdomstiden på Fanø. Det var på ingen måde en selvfølge, at styrmandssønnen fra Nordby skulle blive præst, men sådan blev det. Studietiden i København førte ham frem til et gammel-grundtvigsk syn og derfra videre til det højkirkelige. Det er velgørende at læse Ulsdals åbne, ærlige

beskrivelse af alvorlige kriser med tvivl og kamp, ligesom han heller ikke er bange for at indrømme sine fejltagelser. Han er ikke bange for at indrømme, at han på visse punkter har haft et andet syn på tingene, som f.eks. når det drejer sig om kvinders adgang til præstegerningen. På en stilfærdig og god måde blev han ført frem til det syn, han har nu, og som bedst kan betegnes som evangelisk-luthersk højkirkelighed. Når bogens forsidebillede viser Poul Ulsdal i alba og stola i forbindelse med en pinsehøjmesse, må det siges at være ganske rammende. "Det er min dybeste overbevisning, at der ikke findes en rigere gerning end at være *sognepræst*", siger Ulsdal selv, og han giver udtryk for, at der var Guds ledelse, der førte ham til præstegerningen i de to små landsogne Hjels og Hemmet-Sdr. Vium, hvis menighed han da også har tilegnet sin

bog.

Det er spændende at læse om Ulsdals liv og virke. Måske kunne man ønske, at der var blevet *lidt* mere plads til at fortælle om familien. Det afgørende for Ulsdal er først og fremmest kampen for Kirkens tro. Uden at han selv drømte om noget i den retning gik det sådan, at Ulsdal blev en af den danske højkirkeligheds pennesførere. Der er et kirkehistorisk vingesus over hans erindringer! Vil man vide noget om dansk højkirkeligheds historie, og vil man vide, hvad dansk højkirkelighed er - eller bør være! - så læs, hvad Ulsdal har at fortælle! Hans skarpe analyse og evne til at skære igennem lige til benet har utvivlsomt medvirket til, at han fik mange modstandere. Vi, som kender Ulsdal personligt, ved, at der bagved gemmer sig et følsomt og varmt menneske, som egentlig nødig vil i konflikt med andre. Meget af det, der står at læse i hans bog, er egentlig også uhyggelig læsning, eftersom det kun alt for ofte gik sådan, at Ulsdal fik ret i det, han forudså. Situationen i vor danske folkekirke i dag viser det kun alt for tydeligt.

Selvom Ulsdal nok vil protestere,

er der grund til at rette en varm tak til ham for det kæmpemæssige arbejde, han har gjort for vor kirke! Og den tak er der grund til at fremføre ikke mindst i dette blad, som han selv har været med til at skabe, og hvor hans ord ofte har været trykt. Ulsdals anliggende har aldrig været at hverve proselytter for den danske højkirkelighed! Nej, sagen drejede sig om at få folks øjne op for, at det er kirken, som må sættes højt. Som Ulsdal selv udtrykker det:

"Det er højkirkeligt aldrig at forsømme tjenesten for Gud i hans hellige hus på de hellige dage. Det er højkirkeligt flittigt at deltage i det skriftemål, der foregår hver anden søndag inden højmessens. Det er højkirkeligt at modtage nadverens sakramente så ofte som muligt. Det er højkirkeligt at læse Den hellige Skrift både hjemme og sammen med andre - og tro det, der står skrevet. Det er højkirkeligt at være trofast i bøn og forbøn. Det er højkirkeligt at bringe ofre til kirkens mission og diakoni."

Lad os håbe, at Ulsdal fortsat må få tid og kræfter til at skrive endnu mere!

Fra mandag den 10. til mandag den 17. juli var en lille flok mennesker på Kirkelig Familielejr i Sundeved.

Næste Familielejr bliver 12.-19. juli 1996.

KOMMENTAR

INDRE MISSION OG FREDERIKSSUND

Af sognepræst Olav Fog, Blaaahøj

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE har altid haft et godt forhold til Indre Mission. Mange af vore medlemmer har deres rod i IM og kommer stadig i missionshuset. I mødet med højkirkeligheden har de blot fået tilføjet en ny dimension i deres forståelse af kristendommen, en ny og rigere forståelse af kirken, dens embede, sakramenter og gudstjeneste, men ellers bevaret deres tilknytning til IM. Mange af vore præster benyttes også som talere i missionshusene og i andre IM sammenhænge. FKF betragter IM's hovedbestyrelse som en forbundsfælle i kampen for at bevare vor folkekirke på Bibelens og bekendelsens grund, ja som et bolværk mod udskridelser i læren, som vi slet ikke kan undvære. Vel er der nuancer os imellem, ikke i troen og livet, men i skikke og fromhedsliv og måske i visse teologiske spørgsmål. Men der er intet i dette, der skiller. Således har vi også et godt samarbejde i det forum, som kaldes "De otte".

Af den grund gør det os ondt, som IM har taklet frimenighedsdannelsen i Frederikssund, hvor redaktøren af vort blad Re-formatio, Knud Christensen, er sognepræst.

Ganske vist har IM's hovedbestyrelse taget afstand fra frimenighedsdannelsen. Det er sket officielt i

Indre Missions Tidende, både af formanden K. Lindhardt Jensen og af hovedbestyrelsesmedlem, sognepræst Niels Jørgen Kobbensmed. Allerede før husmenigheden i Frederikssund blev omdannet til frimenighed havde man stærkt frarådet at gøre det. Begrundelsen var, at IM's kald og opgave er i folkekirken. Den er Jesu Kristi kirke i følge sin bekendelse: Den hellige Skrift og de evangelisk lutherske bekendelsesskrifter. Ved at forlade folkekirken, som man gør ved overgang til en frimenighed, svigter man sit ansvar for kirke og folk, isolerer man sig selv og giver frivilligt afkald på uendeligt store muligheder for det missionerende arbejde. I stedet bør man gøre brug af de frihedsordninger, som i forvejen findes inden for folkekirken.

Efter dannelsen af frimenigheden har man klart fastholdt dette. Man har tilkendegivet, at frimenighedsmedlemmerne nok kan være i et IM-samfund - der er jo trods alt et åndeligt fællesskab - , men ikke som ledere, og at IM's medarbejdere ikke kan bruges i frimenigheden.

Så langt så godt. Men alt dette har man tilkendegivet uden at nævne, at netop i Frederikssund er der overhovedet ingen grund til at danne frimenigheder, valgmenigheder eller bruge andre af folkekirkens

frihedsordninger. For man har i forvejen en rettroende præst, der i lære og liv holder sig til Bibel og bekendelse. Hvorfor er der ikke givet udtryk for dette? I Indre Missions Tidende var der for nogen tid siden langt nede i en længere artikel en lille bemærkning om, at samfundsformanden i Frederikssund havde ytret, at de ved Frederikssund kirke da havde en præst, som de kunne bruge, men ellers har man været tavs om dette. Ja, i både Lindhardt Jensens og Niels Jørgen Kobbensmeds redegørelser i IMT har man udtrykt sig, så man måtte få det indtryk, at der i miles omkreds ikke fandtes nogen troende præst.

Jeg citerer Lindhardt Jensen, (IMT 26/1995): "Hvor man har en præst, som i lære og/ eller liv er i grov uoverensstemmelse med kirkens grundlag i skrift og bekendelse, vil det være en dyb smerte for alle sande kristne... IM's kærlighed til folkekirken har ofte ført smerte og nød med sig, når man stod over for vranglære og åndelig død. Missionsfolk har undertiden måttet lide og tåle meget fra deres kirke og deres præst. Også da har man prøvet at bevare kærligheden til kirken og dens embede. Vi kunne have ønsket os, at kredsen bag husmenigheden havde haft mere af denne kærlighed og tålmodighed". Selv om dette er skrevet i den bedste mening - måske endda for at støtte Knud Christensen (aber wie?) - så må enhver læser få det indtryk, at de i Frederikssund må have lidt gevaldigt

under en groft vranglærende præst.

Det samme indtryk må man få af Niels Jørgen Kobbensmeds kommentar i IMT 25/1995: "Det er langt lettere at forstå handlemåden hos den kreds i Frederikssund, som allerede i længere tid har organiseret sig som "husmenighed"... For disse kristne er det blevet en samvittighedskonflikt at forblive i folkekirken. Man ønsker fuldt ud at forblive på vores evangelisk-lutherske grundlag, men finder, at denne profil i praksis fornægtes gennem bibelstridig teologi og ukristelig livsførelse ikke mindst blandt kirkens præster". Hvorfor er det lettere at forstå dem? Har de været udsat for særlig ondartet bibelstridig lære? Måske N.J.Kobbensmed selv har været lidt i tvivl om det, for lidt længere nede spørger han: "Er der tale om en sådan situation (Martin Luthers) i Frederikssund?" Men det er så spagfærdigt, at læserne ikke vil bemærke det.

Hvornår har Knud Christensen lært imod Bibel og bekendelse, og hvornår har han ikke forvaltet sakramenterne aldeles efter Jesu Kristi indstiftelse? Er der noget sted i Danmark, hvor man med tryghed kan gå i kirke, så er det i Frederikssund. Han er en mand, der har lidt for Guds ords skyld, netop en af kirkens tro sønner. Skam få den, der siger noget andet.

Kan være, der har været noget personligt dem imellem, kan være, deres kemi ikke passer sammen - hvad ved jeg - , men det er ingen grund til at danne husmenighed

eller frimenighed. Man behøver ikke være venner med præsten for at modtage Guds ord og sakramenter fra ham. I øvrigt må man skynde sig at forliges, hvis man har noget imod sin broder eller åndelige fader.

Dette skulle IM have sagt til folkene bag hus- og frimenigheden.

Alle IM's gode grunde til ikke at træde ud af folkekirken - de er virkelig gode og rigtige - kunne de i denne sag have sparet sig. I stedet skulle man have sagt: kære venner, der er slet ingen grund til at træde ud, for I har jo en god præst. Brug ham og bed for ham!

LÆST

Wolfhart Pannenberg:

Kirken mellem sandhed og pluralisme.

Læst af Anne Jeppesen, Frederikssund.

Dette lille hefte på 16 sider er udgivet af Udvalget for Konvent for Kirke og Theologi. Originaltitlen er: "Angst um die Kirche. Zwischen Wahrheit und Pluralismus", og det handler heftet også om: ængstelse for kirken.

Udvalget for Konvent for Kirke og Theologi skriver i forordet bl. a.: "Professor Wolfhart Pannenberg har længe været en af de førende teologer i Tyskland, men det slog ind som en bombe, da han udtalte, at hvis kirken ændrer normen for sin lære i spørgsmålet om samliv mellem mand og kvinde i ægteskabet, så det ligestilles med samlivet i homoseksuelt partnerskab, vil den dermed være ophørt at være kirke i efterfølgelse af den lutherske reformation."

Heftet er delt op i fem afsnit, hvoraf kun det andet har en overskrift, nemlig: "At holde stand faldet svært" - og det er vel også en

overskrift for hele skriftet.

I det indledende afsnit konstateres, at de kirker, der tilpasser sig verden, udtæres, mens konservative kirker har fremgang. Da professor Pannenberg ikke er særlig begejstret for fundamentalisme, har han fundet en tredje vej: en fornyelse af alliancen mellem tro og fornuft.

Fjerde afsnit handler om, hvor forsvarsløse præster er mod et meningstryk, der kommer fra verden. Årsag: usikkerhed vedrørende den kristne tros indhold. Wolfhart Pannenberg opfordrer til bøn om, at tilliden til det apostoliske Kristusbudskabs indhold igen må vokse i vor kirke.

Til slut tager han de etiske spørgsmål op.

På trods af en vis skepsis undervejs i læsningen vil jeg gerne anbefale dette skrift. Det meste er vel kendt i forvejen, men en gentagelse og understregning kan også være

værdifuld. Kirken har brug for vor ængstelse og bøn.

Prisen er 12 kr. + forsendelse, og

heftet kan købes hos Jørgen Glent-høj, J.L. Heibergsvej 45, 8230 Åbyhøj.

KYRIE

**Bibeltide på Kirkelig Familielejr 1995
af pastor Erik Ransby, Aventoft**

Emnet for denne første bibeltide på familielejren er "kyrie". Det var derfor vi skulle begynde med at synge "Midt i livet er vi stedt" (DDS nr.442). I denne salme, hvis to sidste vers vi ikke kan takke Luther for, slutter hvert af versene med bønne: "Kyrie eleison" (græsk: Herre, forbarm dig). Men det er dog ikke kun i formen at denne salme er en ægte kyriesalme. Det er den også i indholdet, for den peger på, at mennesket ikke har anden mulighed i livet eller i døden end at søge tilflugt hos "Dig Herre Krist alene". Mennesket er magtesløst overfor synden og står helt alene uden nogen forsvarer eller hjælper. Sådan er menneskets virkelighed - slet og ret. Og de, der ikke taler således om virkeligheden, lyver. Det er stående midt i denne virkelighed at vi henvender os til vor Herre Kristus med vort "kyrie eleison". Det er virkeligheden for os alle - kristne eller ej! Der findes også andre salmer i salmebogen med den samme grundtone og holdning. Det afgørende er ikke de enkelte ord eller formuleringen, men grundtonen og holdningen. Når vi henvender os til Gud har vi

kun denne ene bøn (uanset hvad vi ellers har at fremføre) "kyrie eleison".

Det må være af samme grund at vore forfædre har placeret dette led ved gudstjenestens begyndelse efter introitus. Således understreges grundtonen og grundholdningen allerede fra begyndelsen af. Formerne for dette kyrie har varieret meget gennem tiden. Fra tidligste tid kendes et 9 gange gentaget "kyrie eleison" (uden Christe eleison). "Kyrie" er en henvendelse til Kristus, og for at tydeliggøre dette blev den mest almindelige form den, der har været rådende i den romerske messe: 3 gange "kyrie eleison", tre gange "Kris-te eleison", tre gange "kyrie eleison". Undertiden blev kyrie-anrøbselen formet til en trinitarisk bøn, f.eks.: "Herre Gud Fader, alle tings skaber. Forbarm dig over os." - "Herre Jesus Kristus, verdens frelser" - "Herre Helligånd, vort lys og vor trøst" (de såkaldte kyrietroper). Formerne veksler, men det afgørende er indholdet. Liturgi er jo ikke bare et spørgsmål om former, men også om indhold og forståelse. Det glemmes nogle gange i vore dage, hvor der tales så

meget om liturgisk fornyelse og hvor den nye gudstjenesteordning åbner rig mulighed for at (gen)indføre nogle af de gamle klassiske led. Kan man ikke gøre det med forståelse for hvad der ligger gemt i de gamle formuleringer, må man hellere lade være. Som liturgisk udsmykning eller ornament har vi ikke brug for disse led. Den liturgiske frihed, vi nu har fået, er ikke ubetinget et gode, men den må forvaltes med omtanke og forståelse.

Formerne kan være en hjælp til at det urkristelige perspektiv over gudstjenesten er til stede, så at gudstjenesten får sit rette fortegn. Således har det været for mig selv. Da jeg begyndte som præst i Egen på Als var kyrie og gloria og Nicænum i levende brug i menigheden. Det havde min forgænger, pastor Johannes Lærkes, sørget for. Disse led hørte nemlig med i den gamle slesvigske liturgi, som havde været benyttet i mange sønderjydske kirker. Men mens de mange andre steder var gledet ud, havde pastor Lærkes holdt dem i hævd, så at menigheden kendte dem og levede med dem. Bekendtskabet med denne levende tradition på stedet, blev for mig en indgang til selve gudstjenestens væsen og nerve.

Efter reformationen forsvandt kyrie og gloria mange steder fra gudstjenesten. Det var ikke Luthers skyld. Han forsvarede dem og sagde: "de er gode og taget fra skriften". Luther var - som bekendt - liturgisk set konservativ. Det var

ikke hans mening at grundlægge en ny kirke. Derfor overtog reformatorerne formessen fra den romerske messe og bevarede så at sige alle leddene i denne. I den form, hvori de fandtes i romermessen, holdt de sig efter reformationen i købstæderne, hvor latinskoledrengene varetog kirkesangen. Her var de i brug til slutningen af det 18. århundrede. Allerede med Kingos salmebog sker der en afgørende ændring idet prosaleddene erstattes af salmer, hvorved der sker en udviskning af det oprindelige præg. Siden forsvinder de helt. Det er ingen tilfældighed. Liturgiske ændringer skyldes aldrig tilfældigheder, men de er altid udtryk for en forståelse (eller manglende forståelse) af et teologisk indhold. I 17- og 18-tallet skulle gudstjenesten først og fremmest være undervisning i dyd og moral. Ikke mindst prædikenen skulle være et middel hertil. Kirken blev til skole, gudstjenesten til et opbyggeligt møde. Ved betragtning af denne udvikling bliver det klart, hvilket fortegn kyrie (og gloria) sætter for gudstjenesten: de fastholder os på at gudstjenesten er et levende og personligt møde med den korsfæstede og opstandne Herre og Frelser. De minder os om, at gudstjenesten er en meningsløshed uden den forjættelse, som Kristus selv har givet os, at hvor to eller tre er forsamlet i hans navn, vil han selv være midt iblandt dem. Både kyrie og gloria er enkle og ligefremme udtryk for evangeliets klarhed: syndere, der beder Gud om

barmhjertighed og priser Gud for hans nåde i Jesus Kristus. Det er, hvad det drejer sig om i gudstjenesten.

"Kyrie eleison" er en bøn, en anrøbelse. Og dermed er denne bøn også i slægtskab med det uarticulerede råb eller skrig, som er fælles for dyr og mennesker. Mennesket, som er skabt i Guds billede, kan aldrig løbe fra at det er Guds skabning, hvor meget det end vender ryggen til sin Herre. Når mennesket råber efter Gud, er det ikke menneskets egen fortjeneste, men råbet eller skriget er blot et udtryk for menneskets nød. Og evangeliet lader os ikke i tvivl om, at dette råb er "nok"! for vor Herre Jesus. Der skal intet andet til for at bevæge ham. Ja, selv et formålsløst skrig ud i tomheden i håb om at en eller anden hører det, kan være "nok" for Gud.

Når vi ved gudstjenestens begyndelse beder "kyrie eleison", er det ikke blot en bøn for de tilstedeværende, men det er en bøn på hele skabningens vegne. På een gang en personlig bøn og samtidig en bøn for hele skabningens nød og smerte. Her må det være naturligt at henvise til Paulus: "Thi skabningen venter i inderlig længsel på, at Guds børn skal åbenbares. Skabningen blev jo underlagt forgængeligheden - ikke frivilligt, men efter hans vilje, som lagde den derunder - og med håb, thi også skabningen selv skal engang fries fra den forkrænkethed, hvorunder den træller, og nå til den frihed, som Guds børn

skal have i herligheden. Vi ved jo, at hele skabningen tilsammen sukker og er i veer endnu i denne stund. Og ikke skabningen alene, men også vi selv, der har Ånden som førstegrøde, også vi sukker ved os selv, idet vi bier på barnekår, vort legemes forløsning" (Rom.8,19-23). Blandt alle steder, hvor der tales om skabningens suk og smerte og klage, er dette sted vel det klarreste til pointering af, at Guds kirke i verden ikke er kirke for sig selv alene. I kraft af Jesu ord er kirken hele skabningens kirke, alle menneskers kirke. Den er budbringer og herold for sin Herre, sendt til alle fjern og nær. Den må lide med den verden, som Gud gav sin Søn, den enbårne. Den sande kirke er således altid på vej til verden i sin Herres tjeneste og må i denne tjeneste blive ét med verden. Ikke således at "den går op i verden", forsvinder i verden, men ét med verden som f.eks. to mennesker kan være ét med hinanden. Salmedigteren Åstrup har sat det på spidsen i et vers:

Guds kirke deler verdens kår,
det må således være,
det er en byrde, som den får
til sidste ende bære:
den intet har, som ej den helt
har villigt med alverden delt.
Det er Guds kirkes ære.

Hvis det ikke var fordi ordet "solidaritet" er så misbrugt, som det er, kunne det måske anvendes i denne sammenhæng. I vore dage er det så

almindeligt at "demonstrere" sin solidaritet. Det har sjældent noget med ægte solidaritet at gøre. Kirken er ét med verden ikke ved at rende rundt og gøre opmærksom på sig selv og vise, at den skam også kan være til nytte og gavn. Men den er ét med verden ved at stille sig for Guds ansigt - coram deo - fælles med alle fordømte i denne verden. For Guds ansigt, hvor alle menneskelige muligheder er udtømt til bunds og hvor kun Guds barmhjertighed gør det muligt at træde frem. Stedet, hvor alt vort eget er prisgivet og hvor alt må modtages. Det billedlige udtryk herfor er de tomme hænder.

"Det moderne menneske" vil ikke se på sig selv som en hjælpeløs og fortabt synder. Det er det, vi ofte hører: hvorfor tales der i kirken altid om mennesket som en synder? Det er nedslående, siger man, det fratager mennesket tilliden til sig selv og sit eget værk! Deri ser man jo rigtigt. Men man overhører, at det samtidigt siges, at Kristus har løskøbt os fra lovens forbandelse og sat os fri til al god gerning. Det ene ikke uden det andet. Men talen om mennesket som synder er en stor kamel at sluge for det selvhjulpne menneske, der sætter ære i at klare sig selv. Ja, det er en umulighed at acceptere for den, der har gjort sig selv til tilværelsens centrum. Man mærker det også i samfundsdebatten i den måde, hvorpå man taler om de problemer, der plager os. Der tales meget for tiden om opløsning af ægteskaber og

skilsmisser og om børn, der vantrives og kommer på kant med samfundet. Ægte problemer, som er alvorlige nok. Men så tilkalder man eksperter og psykologer, som skal forklare, hvorfor problemerne er opstået og komme med forslag til løsning. Det kan være udmærket. Men hvorfor må man ikke sige det, som det er: svigt, manglende tro, skab, flugt fra livets virkelighed. I stedet for at gå radikalt til værks, går man udenom livets virkelighed. I stedet for at gå radikalt til værks, går man udenom det som er sagens kerne. Hvor ville det mange gange være befriende, hvis det blev sagt. Så var der noget at gå i gang med her og nu. For hver enkelt. Men er det ikke ofte således, at flugten fra evangeliet går hånd i hånd med fornægtelsen af livets virkelighed?

Der kan synes at være uendelig langt fra Luthers spørgsmål "hvorledes får jeg en nådig Gud?" til "det moderne menneskes" fornægtelse af virkeligheden. Jeg tror dog ikke, at det forholder sig anderledes, end at det også kan ske for et såkaldt "moderne menneske" at virkeligheden bryder igennem, at virkeligheden så at sige bliver for stærk og genembryder det net af forklaringer, analyser og årsagssammenhænge, hvori man skjuler sig for virkeligheden, så at der tilbage kun står mennesket overfor Gud, ham, hvem vi skylder regnskab for det liv, han har givet os. Ham, hvis dom vi ikke kan undfly. Det er jo ikke fordi, der ikke tales om ansvar i vor tid. Der tales om ansvar, etik og moral

som aldrig før. Men det sker på en sær overfladisk måde. Man taler om ansvar overfor sig selv eller overfor samfundet. Det kan dog altsammen ikke skjule det egentlige spørgsmål: hvordan jeg skal klare mit livs regnskab overfor ham, der gav mig livet? For når alt kommer til alt, og det gør det jo før eller siden, er det det eneste spørgsmål, der er virkelig påtrængende. Når der her er talt om "det moderne menneske" er det naturligvis en konstruktion. En konstruktion, vi ynder at bruge for at holde afstand til virkeligheden. Samtidig er det vel udtryk for et hovmod. Vi er skam kommet meget længere end tidligere tiders mennesker. Nu om dage vil mennesker ikke formulere deres livs spørgsmål på samme måde som Luther: "hvordan får jeg en nådig Gud?" De vil heller ikke tale om retfærdiggørelse som Paulus. Uanset ordene, man bruger, er sagen, virkeligheden, den samme, dengang som nu.

Om vi kalder os moderne mennesker eller ej, har vi tilfælles, at vi ikke vil stå ret overfor Gud, vi vil ikke være udleveret til hans dom. Hans dom er uigenkaldelig. Vi tør ikke stå for Guds åsyn af frygt for at han skulle finde vort liv uden værdi. Når vi derfor siger "kyrie eleison" (Herre, forbarm dig) så gør vi det kun som dem, der ikke har andet at sige, som dem, der er nødt til at sige netop således. Coram deo - det er fortegnet i gudstjenesten og udenfor gudstjenesten. I gudstjenestens sammenhæng udtrykkes det i

vor sammenhæng symbolsk på den måde, at præsten står foran alteret, vendt på samme måde som menigheden i anræbelse og bøn til Gud. Nogle steder er præsten begyndt at stå bag alteret. I vor tradition og efter de skikke, vi følger her, vidner det om en mangel på forståelse både af præstens forhold til menigheden og af præstens og menigheds forhold til Gud. Måske er det bare for at være venlig overfor menigheden og ikke stå med ryggen til menigheden. Men så er menigheden på en urimelig måde blevet midtpunkt i gudstjenesten.

Det, som man forsynder sig imod, er det man kalder audienskarak- teren (med et udtryk af Olav Fog): synderes audiens hos den himmelske majestæt. Til fremhævelse heraf tjener netop messeleddene kyrie og gloria. Skydes de til side, står gudstjenesten i fare for at blive til et møde. Ikke Herrens møde med sit folk, som han har sat stævne dér, men menighedens møde eller samling om "noget kristeligt". Vægten forskydes bort fra det Herren har at tale og gøre iblandt sit folk og til det, vi kan samles og mødes om. I "Forslag til ny højmesseliturgi" udtrykker Olav Fog det således: *"Den kristne gudstjeneste er Herrens møde med sit folk. Den er det sted, hvor mennesker, bl.a. det danske døpte folk, frit og uden angst for manipulationer kan træde frem for nådens trone med Jesus Kristus, vor Herre og Frelser ved sin side, han der er lyslevende tilstede, inkarneret i ord, brød og vin."*

Den er nådens sted og lovprisningens sted. Den er himlen på jorden, det sted, hvor folket kan ånde frit og derfor det mest folkelige af alt".

Man har sammenlignet gudstjenesten med et drama. Det gør bl.a. Erik A. Nielsen i bogen "Den skjulte gudstjeneste". Det er efter min mening en blindvej at komme ind på. I første omgang kan det minde om det gudstjenestesyn, jeg her har søgt at give udtryk for. Der "sker" noget i gudstjenesten fremhæver Erik A. Nielsen med rette. Men forudsætningen for Erik A. Nielsens sammenligning af gudstjenesten med et drama er - såvidt jeg kan se - at det er noget vi sætter i værk, et spil vi lader opføre. Men dette kan ikke hævdes for gudstjenestens vedkommende uden at det bliver meningsløst. Det er kun i ganske uegentlig forstand, at gudstjenesten er noget vi arrangerer. Der bliver dog ingen gudstjeneste, om ikke Herren selv kommer og gør det til gudstjeneste. Den nygrundtvigske dyrkelse af ritualet qua ritual, er afsporende for en ret gudstjenesteforståelse. Ret forstået er ritualet bærer og tjener for Ordet, som er den opstandne Herre selv. Hverken mere eller mindre.

Den kristne gudstjeneste må forstås og forklares ud fra den hellige skrift. Det gælder ikke mindst spørgsmålet om, hvad kristen gudstjeneste er og må være. På mange måder er det sparsomt og ufuldstændigt, brudstykkevis og delt, hvad Det ny Testamente fortæller os om gudstjenestelivets former i

den første kristne menighed. Og dog fornemmer man tydeligt gennem hele Det ny Testamente, hvad det er for en virkelighed menigheden lever i. "Og de holdt fast ved apostlenes lære og ved fællesskabet, ved brødsbrydelsen og bønnerne". Pulsslaget i den kristne gudstjeneste er fællesskabet om forkyndelsen, sakramenterne, bønnerne og lovprisningen. Det fællesskab, i hvis midte den opstandne Herre er levende og nærværende og øver sin gerning. Det er på dette grundlag og herudfra helhed og enkeltheder i gudstjenesten må ses og bedømmes.

"Kyrie eleison" - denne tiltale og bøn møder vi flere gange i Det ny Testamente. Det er med disse ord den blinde mand på vejen til Jeriko råber til Jesus (Luk. 18,38). De, der går foran Jesus, prøver at få manden til at tie. Men jo mere de forsøger på det, jo mere råber han. Trodsigt. Det må lyde, dette råb, hvor mennesket skal have lov til at være menneske. Og hvis mennesket skal have lov til at være menneske. Det er slet ikke til at holde nede, dette råb. Hvad Gud vil have frem, det må og skal frem. På en måde kommer dette råb slet ikke fra ham selv. Der står, at da de fortalte ham, at Jesus fra Nazaret går forbi, begyndte han at råbe. Jesus spørger ham: hvad vil du at jeg skal gøre for dig? Og manden svarer: "Herre, lad mig få mit syn igen". Og vi tænker: bad han kun om at få sit syn igen? Sådan er vi tilbøjelige til at se på det, fordi vi altid er hurtige og raske til at se, hvad menne-

sker har brug for. Eller vi mener at vide, hvad vi selv har brug for. Men at der står andet og mere på spil her, vidner Jesu ord til manden om: "Din tro har frelst dig". Og manden stod op og fulgte Jesus og priste Gud.

Den kananæiske kvinde, hvis datter er alvorlig syg, beder Jesus om hjælp: "Kyrie eleison" (herre, forbarm dig over mig), Matth. 15,22. Men Jesus tøver. Og vi undrer os. Hvorfor denne tøven. Har vi ikke ofte sagt til hinanden, at han ikke støder nogen bort, som kommer til ham? Har han ikke hjulpet den ene efter den anden både med stort og småt? Er det ikke sandt, at han gik rundt "og gjorde alle ting vel"? Hvorfor hjælper han hende ikke blot? Det er jo åbenlyst, at hun har brug for hjælp. Kun hendes stædighed og udholdenhed gør at hun bliver ved, hvor en anden en måske ville være gået bort. Men i hendes stædighed og udholdenhed ved hun, denne kvinde, at hun ikke har nogen ret til at forvente, at han skal hjælpe hende. Og alligevel insisterer hun på det. Og skulle hun ikke vide det, fortæller Jesus hende det. Hun ved det allerede. Men ved vi

det også? Er det ikke sådan, at vi tager det for givet, at han skal hjælpe os? Når han selv har sagt det og gjort det så ofte, har vi så ikke nærmest krav på det? Men hvad har vi at have dette krav i, hvilken ret kan vi gøre gældende? Derfor viser denne kvinde os vejen med sit "kyrie eleison". Det er ikke en vending eller en formular hun bruger til lejligheden. Men med denne bøn viser hun os sin egen og vor stilling overfor vor Herre. Hun viser os, at det er en undtagelse, når han hjælper. Ikke blot denne gang, men hver gang. Altid. Jesu ord lyder som om han ville nægte hende hjælpen, som om hun må fravriste ham den. Og sådan må det være. Sådan skal det være. For afgørelsen ligger helt i hans hånd. Han har livet og lykken i sin hånd, ikke vi. Og han har ikke givet den magt og ret fra sig og stillet den på et tag-selv-bord, hvor alle kan gå hen og fornøje sig eller lade være. Men det han har at give, kan kun fås som gave helt og holdent.

Sådan fortæller begge disse beretninger fra Det ny Testamente os noget om, hvad der ligger i bønner: "kyrie eleison".

KØBENHAVNS VESPERRING

Fredag den 29. september 1995, Mikkelsdag, er der Fest-Vesper i Hans Egede Kirke kl.17,00. Herefter spiser man sin medbragte mad. Kl.19,00 er der Fest-Messe.

Onsdag den 13. december, Den hellige Lucias Dag, er der Fest-Vesper i Bethlehemskirken kl. 19,30.

DER MANGLER EN LINJE

af pastor emritus Tage Lunn. Bragt i Præsteforeningens Blad nr. 1995/16.

I den nye udgave af Alterbogen har man strøget en linje i epistelteksten til 1. søndag efter påske, 1.Johs.5,6. Men hvorfor? Man merkt die Absicht und wird verstimmt! Jo, for når Johannes, skønt han er apostel og Guds Ords forkynder vover at tale mod Luther, skal han naturligvis have mundkurv på. Han taler om de tre store sakramenter: "Han er den, der er kommet gennem vand (dåben) og blod (nadveren), Jesus Kristus. Han kom ikke kun med vandet, men med vandet og blodet; og det er Ånden, som vidner (konfirmationen), fordi Ånden er sandheden. For der er tre, som vidner: Ånden og vandet og blodet (konfirmationen og dåben og nadveren), og de tre bliver til ét".

Sådan taler NT side op og side ned, men man bruger ikke ordet "konfirmation", men det tilsvarende juridiske ord: Besegling. Dokumentet, og her Dåbspagten skal for at være gyldig, konfirmeres med en besegling: Under vor kongelige hånd og segl. Det sker, når Helligånden ved konfirmationen kommer over den døbte med sine nådegaver, for at hun eller han nu kan leve det nye liv som døbt.

Da Jesus skulle begynde sin gerning, kom han til Jordan og blev døbt, og "da lød der en røst fra Himlen: du er min elskede Søn, i dig har jeg fundet velbehag". Men da han var blevet døbt, blev han

ikke ude i vandet og sagde hele tiden som god lutheraner: Hør Ordet! men "han vendte tilbage fra Jordan fyldt af Helligånden, og ført af Ånden var han ude i ørkenen i fyrre dage og blev fristet af Djævelen" (Luk.4,1). Nu begynder det nye åndsfyldte liv, ført på Guds vej og i kamp mod Djævelen; "Vi forsager Djævelen og alle hans gerninger og alt hans væsen!" Og derfor kan Johannes sige: "Ham har Faderen, Gud selv, sat sit segl på" (Johs.6,27), altså: Ham har Faderen selv konfirmeret!

Således har Kirken altså altid brugt konfirmationen. Derfor er også denne tekst valgt til denne søndag. I den ældste tid var tiden før påske ikke en forberedelse til langfredag, for her havde man de særlige fastegudstjenester, men det var en dåbsforberedelse, og derfor møder vi også både kampen mod Fristeren (1. søndag i fasten) og kampen mod dæmonerne (3. søndag i fasten). Tænk blot på budhistnonnen, da man spurgte hende, hvad kristendommen nu betød for hende: Nu behøver jeg ikke mere at frygte dæmonerne.

Påskelørdag var den store dåbsdag, så de døbte den næste dag kunne deltage i den store påskemesse i deres hvide klæder. Og så kom den næste søndag, hvor de blev konfirmeret og derefter kunne aflægge den hvide dragt og trække i ar-

bejdstøjet. Derfor hedder denne søndag: Hvide-søndag.

Det er ikke alle lutherske kirker, der har forkastet dette hellige skramente. Jeg har her: Common Service-Book of the Lutheran Church with Hymnal, 1917. The United Lutheran Church in America. - I hymnebogen findes under overskriften: Confirmation 5 salmer og til Whitsunday - The Holy Spirit 18 Helligåndssalmer, for konfirmationsdagen er jo en fest for Helligånden! Og der er også Order for Confirmation. Her lyder velsignelsen over konfirmanden: The Father in Heaven, for Jesus sake, renew and increase in thee the gift of the Holy ghost, to thy strengthening in faith, to thy growth in grace, to thy patience in suffering, and to the blessed hope of everlasting life.

Vi forstår nu, hvorfor denne epistel er valgt til denne 1. søndag efter påske. Nu skal konfirmanderne mindes om dåben, som de oplevede. *Redaktionens bemærkning: Der er siden i Præsteforeningens Blad i et læserindlæg gjort opmærksom på, at Whitsunday ikke betyder Hvidesøndag, men Pinse. Da dette imidlertid intet ændrer i Tage Lunns anliggende, bringer vi hans artikel.*

BOGANMELDELSE

Ved pastor Olav Fog, Blåhøj.

Svend Jensen: dansk religions abc - en historisk og nutidig fortegnelse over det religiøse liv og arbejde i Danmark. 240 s. Naver Tryk, Ikast. Pris kr. 248,-.

Svend Jensen, der er medlem af folkekirken og ejer et lille eenmandstrykkeri i Ikast, Naver Tryk, har fået den geniale idé at udgive denne bog - et opslagsværk, der for

vede påskelørdag, om nadveren, som de modtog påskesøndag, og om konfirmationen, som de får Hvide-søndag. Og så følger evangeliet, som handler netop om det, som nu sker, at nu står den Opstandne selv iblandt dem og siger: Fred være med Eder! Ligesom Faderen har udsendt mig, således sender jeg også jer. Og da han havde sagt dette, åndede han på dem og siger til dem: Modtag Helligånden!

Mon vi ikke godt forstår, hvor meget vi mistede med tabet af konfirmationen. Der er jo mange flere dybe, rige tanker, som vi slet ikke har fået med. Vi ser også, hvor fattig vor konfirmation er. Og så bliver den enda ofte lagt til Store Bededag, fordi vi er en kirke uden bod og anger og uden Ånd. Har Luther begået synden mod Helligånden? Hvor meget har vi syndet ved at stryge denne afgørende linje? Kyrie eleison!

Redaktionens bemærkning: Der er siden i Præsteforeningens Blad i et læserindlæg gjort opmærksom på, at Whitsunday ikke betyder Hvidesøndag, men Pinse. Da dette imidlertid intet ændrer i Tage Lunns anliggende, bringer vi hans artikel.

første gang giver et samlet overblik over næsten alt, hvad der har betydning inden for de kristne og religiøse bevægelers liv og arbejde indenfor Danmarks grænser. Idéen

fik Svend Jensen gennem sit fritidsarbejde i et folkeligt "værsted", hvor han blev konfronteret med mange spørgsmål fra brugerne, som ville vide noget om de forskellige kristne, religiøse og okkulte bevægelser, der dukker op i disse år.

Dansk religions abc er en let forståelig opslagsbog for ganske almindelige danskere. Den er ikke et teologisk værk, men indeholder mere end 200 historiske og nutidige beskrivelser af danskernes religiøse liv og arbejde i foreninger, samfund, organisationer, kirker, frikirker, verdensreligioner og i de nye religiøse bevægelser.

For hver "arbejdsgren" gives der korte oplysninger om start og forhistorie, arbejdet i dag, formål, motto, bladudgivelser, og en kort oversigt over hovedpunkterne i bevægelsen. Der er også anført adresse og telefonnummer på de enkelte bevægelser, så interesserede selv kan skaffe sig yderligere oplysninger.

Man kunne frygte, at bogen ville blande alt religiøst sammen i én pærevælling, men det er lykkeligt undgået ved at inddele den i 3 afsnit: 1. Folkekirkeligt arbejde. 2. Fælleskirkeligt og frikirkeligt arbejde. 3. Andet. Fremmede religioner og nyreligiøst stof står således klart adskilt fra det kristne.

Jeg har dog et par indsigelser:

På s. 71 - altså under afsnittet om folkekirkeligt arbejde - står en hel side tekst med overskriften: Kristendom. Åbenbart er der ikke tale om nogen organisation eller lignen-

de, for der er ingen navne, adresser, formålsangivelse osv., som ved de andre sammenslutninger. Og her er det, jeg vil protestere. Det er i hvert fald ikke folkekirkeligt, altså evangelisk-luthersk kristendom, som her præsenteres, for under opregningen af menneskeskabte og derfor ikke-kristne begreber og ordninger anføres også tekstlæsninger (= Guds ord), dåb, nadver, sakramenter, embede. Vor kirke lærer netop, at disse nådemidler *ikke* er menneskeskabte, men gudgivne og således genuin kristendom.

På s. 38 om Den Danske Folkekirke står der: "Folkekirkens grundenhed er sognet, der ledes af et valgt menighedsråd.." Der burde have stået: "Folkekirkens grundenhed er sognet, der ledes af sognepræsten med et valgt menighedsråd som sin hjælper.." Længere nede på siden mærker vi Svend Jensens private mening om folkekirken, som kritiseres for manglende aktivisme. Hertil skriver han: "Dette misforhold bliver ikke ændret, før menighedsrådet også får overdraget et ansvar for menighedens åndelige ve og vel.." Gud fri os vel fra et sådant djævelsk påfund! Netop demokratisk valgte menighedsråd kan man ikke give åndeligt ansvar uden at gøre kirken til en folkereligøse religionsanstalt. Vi er allerede kommet alt for langt på den vej, så det i mange sogne undertiden kan være svært at finde kristendom. Det åndelige ansvar i kirken har kun den til kirkens af Kristus indstiftede embede ret indviede præst. Skal

kirken være en kristen kirke, må den ledes hierarkisk af embedet, og demokratisk valgte råd kan kun få indflydelse på kirkens verdslige anliggender. De troendes almindelige præstedømme, som er meget vigtigt i luthersk kristendomsforståelse, hører derimod hjemme i privat regi, i hjem, familie og frivilligt kristeligt arbejde af den ene og anden art. Det er det myndige lægfolks ansvar, at et sådant arbejde findes, og her kan det virkelig få

lov at udfolde sig frit. Uden det frivillige kirkelige arbejde, ville Svend Jensen næppe have kunnet udgive denne bog!

Dansk religions abc vil være et nyttigt redskab for præster og menighedsråd, kristne ungdomsledere, religionslærere og undervisere, samt alle, der ønsker at vide noget om, hvad der rører sig af tro og liv i det åndelige Danmark. Bortset fra ovennævnte indvendinger kan bogen derfor anbefales.

KOMMENTAR

Af pastor emeritus Poul Ulsdal, Esbjerg.

I dette blads nr. 2/1990 havde jeg en lille artikel med overskriften "Om at gøre kirken synlig". Her gjorde jeg temmelig meget grin med, at domprovsten i Aalborg i en artikel i Stiftsbogen 1989 havde foreslået, at man skulle "synliggøre" kirken i storbyen - ved at have et ordentligt, centralt beliggende sognekantor! Også KD tog dette forslag alvorligt. Jeg foreslog i stedet, at domprovsten kunne lade lysene fra Sct. Budolfi skinne ud over byen morgen og aften, når præsterne afholdt daglige andagter. Til slut foreslog jeg, at præsten tog en præsteflip på, "så det var helt synligt for alle på gaden, at her gik præsten..."

I årevis har jeg ventet på, at mange præster nåede til denne erkendelse. Måske er den på vej, for i KD den 23. marts 1995 kunne man læse dette indlæg af en mig ukendt præst, generalsekretær i Dansk

Sømandskirke i fremmede Havne Ronald Pedersen: **Præsters synlighed**

Kun en lille kommentar til præsters synlighed i hverdagen - sidst om synlighed på diskotekerne i København. Jeg synes ikke at det er så indviklet. I mindre samfund, som på landet eller f.eks. omkring en sømandskirke eller lign. er det ikke noget problem, for der kender alle hinanden.

I de store byer er det jo blot et spørgsmål om at præsterne bærer den lille runde hvide flip, som de gør alle andre steder i verden - og vupti! med et slag kan alle på Vesterbro og i Gentofte og på diskotekerne se præsten.

Så er der tale om synlighed, det er effektivt og billigt, og så kunne vi spare alle de fine diskussioner om åndelig synlighed etc. ..Hvad med det sognepræster - tør I ??

RESERVERET POST

RE-FORMATIO

udgives af

Fællesskabet KIRKELIG

Ansvarshavende redaktør

Sognepræst Knud Christensen,
Kirkegade 9, 3600 Frederikssund.
Telefon 42 31 03 39.

Redaktionsudvalg:

Pastor Poul Ulsdal,
Kirkegade 88, 6700 Esbjerg.
Sognepræst Peter Østerby-Jørgensen,
Galtrup, 7950 Erslev Mors.
Stud.teol. Jais H. Tinglund,
Kalmargade 34,3.th., 8200 Århus N.

Ekspedition:

Bladet koster 80 kr. årligt i abonnement, for
studerende 50 kr. årligt. Beløbet indbetales
til FKF's kasserer, bogholder Jørgen Poulsen,
Christianshavns Voldgade 43,3th. 1424 Købe-
nhavn K. Tlf. 31 57 53 16. Postgiro 2 08 81
42.

Re-formatio's Forlag:

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE's
Forlag, Præstegårdsvej 11, Blåhøj, 7330
Brande. Telefon 75 34 50 61.

Telefon 75 13 81 05. Postgiro 5 61 60 50.

Fællesskabet

KIRKELIG FORNYELSE

Formand:

Sognepræst Olav Fog, Præstegårdsvej 11,
Blåhøj, 7330 Brande. Tlf. 7534 5061

Bestyrelsen iøvrigt:

Kirketjener Kate Pedersen, Storkens Kvar-
ter 5B, 2620 Albertslund.

Sognepræst Bjørn Hansen, Vardegade 14,
2100 København Ø.

Bogholder Jørgen Poulsen, Christianshavns
Voldgade 43,3th., 1424 København K.

Sognepræst Frede Møller, Hinge Præstegård,
8620 Kjellerup.

Medlemmer betaler 160 kr. årligt til fælles-
skabet. Dette beløb omfatter også abonne-
ment på Re-formatio. Ægtepar 200 kr.
Studerende og pensionister betaler 100 kr.
for enkeltmedlemskab. Pensionistægtepar 120
kr.

INDHOLD - NR. 4 - SEPTEMBER 1995 37. ÅRGANG

<i>Ulsdal, Poul:</i> To helt forskellige nadversyn i samme kirke	82
<i>Stjernfelt, Ole F.:</i> Hellige Vidner	85
<i>Jais H. Tinglund:</i> Sankt Claus af Kiel	88
<i>Fog, Olav:</i> Brev fra Paulus-Synoden i Finland	90
<i>Møller, Frede:</i> Boganmeldelse	92
<i>Fog, Olav:</i> Indre Mission og Frederikssund	94
<i>Jeppesen, Anne:</i> Boganmeldelse	96
<i>Ransby, Erik:</i> Kyrie	97
<i>Lunn, Tage:</i> Der mangler en linie	104
<i>Fog, Olav:</i> Boganmeldelse	105
<i>Ulsdal, Poul:</i> Kommentar	107